

מים מתחת לארמון

מתחת לרכס ארמון

הנציב נכרתה בעבר

מנהרה ארוכה במיוחד.

בעת האחרונה היא

נפתחה גם למבקרים

יעקב ביליג

מנהרת ארמון הנציב היא חלק מאמת המים התחתונה, שהובילה מים מברכות שלמה שבהרי חברון אל הר הבית בירושלים. אמה זו הוקמה בימי החשמונאים (מאה ראשונה לפנה"ס) ופעלה עד חורבן הבית (70 לספירה). לאחר מכן שופצה וניזוקה לסירוגין, עד לראשית המאה ה-20 ממש. המים באמה זרמו בכוח הכובד, בשיפוע מתון מאוד: הפרש הגבהים במהלך 23 ק"מ של תוואי האמה הוא 30 מ' בלבד! משמעות הדבר היא ירידה של מטר אחד לאורך 770 מ' בממוצע. תוואי האמה התעקל בדרך כלל סביב הרכסים והגיאיות, ואולם ברכס ארמון הנציב, במקום לחקוף את הרכס (מהלך כארבעה ק"מ), האמה חוצה אותו דרך בטן ההר במנהרה שאורכה 400 מ'. חציבת המנהרה הייתה מבצע הנדסי מסובך, ונראה שהשקעה אדירה זו נועדה לקצר את אורכה של אמת המים כדי להגדיל את שיפועה ולאפשר בה זרימה תקינה.

במנהרה שישה פירים אנכיים, היורדים לתוכה מעל לפני השטח. פירים אלו אפשרו עבודה במקביל של מספר צוותים שחצבו אלו לקראת אלו. הפירים גם מסמנים את תוואי המנהרה ויוצרים בה קטעים קצרים יותר, וכך הפחיתו את אפשרות החטאת המפגש בין החוצבים.

הפיר העמוק ביותר, המצוי על קו הרכס סמוך למפקדת האו"ם, הוא בעומק של 48 מ'. בחפירות ארכאולוגיות שנערכו במקום התברר שהפיר נחצב מקרקעיתו של בור מים, השייך למבנה מן התקופה החשמונאית (מאה ראשונה לפנה"ס), וכך נחסכו שבעה מטרים של חציבה.

ניקוי המנהרה והחפירות הארכאולוגיות שנערכו ליד פתחיה ובקרבת חלק מן הפירים, נוהלו בידי המחבר מטעם רשות העתיקות בשנים 1990-1998.

לאחרונה נוקה האתר פעם נוספת, ולאחר שנים רבות, נפתחה בפסח האחרון המנהרה לסיורי מבקרים. הביקור בה מתאפשר באמצעות עמותת אלע"ד בתיאום מראש, דרך מרכז המבקרים בעיר דוד.

יעקב ביליג, ארכאולוג עובד רשות העתיקות, ניהל בעבר את חפירת החלק הדרומי שבכותל המערבי, בצוותא עם פרופ' רוני רייך. את עבודת המוסמך שלו כתב על אמת המים התחתונה לירושלים.